

А.О. Мокляк

РОЛЬ РОСЛИН У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ДІТЕЙ (з досвіду Полтавського ОБЛЕНЦУМ)

Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді

Ключові слова: Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, екологічний світогляд, екологічна освіта й виховання, рослини, групи рослин, інтродукція

У статті наводиться досвід роботи Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді щодо формування екологічного світогляду учнів. Доведена роль рослин у цьому процесі. Вказуються напрямки еколого-просвітницької роботи в позашкільному навчальному закладі щодо культивування, використання та інтродукції деяких груп рослин.

Збереження фіторізноманітності, оптимізація використання, охорона та відтворення природних ресурсів цінних видів рослин нині займає чільне місце в загальній системі охорони природи.

Природоохоронна естетика вважає, що зберігати красу дикої природи важливіше, ніж красу мистецтва, бо останню можна відновити, а красу дикої природи у випадку її знищення – ні. Згідно сучасних природоохоронних концепцій зберігати і охороняти слід кожен природний вид, незважаючи на його практичну цінність та можливості використання людиною. Нині це можливо забезпечувати різними шляхами: раціонально використовувати, створювати природно-заповідні території з метою збереження раритетів та типових видів, вводити в культуру та ін. Не менш важливою, поряд із практичними природоохоронними заходами, є еколого-просвітницька діяльність, основне завдання якої – дати (хоча б елементарні) знання про природні об'єкти, їх вразливість та сформувати бережливе відношення до всього живого та усвідомлення необхідності збереження.

Екологічна освіта і виховання є надзвичайно важливими елементами охорони природи. Вони покликані формувати у людини активну природоохоронну позицію й бути основою в процесі оволодіння екологічними знаннями, уміннями, навичками. В Україні прийнята й реалізується Концепція безперервної екологічної освіти й виховання, у якій значна роль відводиться позашкільній екологічній освіті – як формальній, так і не формальній.

У полтавському регіоні реалізацію цих завдань координує Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (ПоблЕНЦум). Цьому сприяє структура закладу та розвинута база.

Питаннями просвітництва стосовно рослин займаються відділи: інформаційно-методичний, екології та охорони природи, сільського господарства. З метою набуття юннатами практичних вмінь, навичок створено навчально-дослідні земельні ділянки, які розділені на відділи: колекційний, виробничий, польовий, овочевий, квітково-декоративних та плодово-ягідних культур.

Нині все більшого значення набуває інтродукція цінних видів лікарських рослин у зв'язку із зменшенням їх природних запасів через інтенсивне господарське використання земель, на яких вони зростають, та заготівлі їх сировини без урахування норм та правил збору, що призводить до виснаження їх ресурсів. ОблЕНЦум проводить

колекціонування лікарських рослин, що дозволяє зберігати генофонд, виявляти найбільш перспективні, передати їх на подальше інтродукційне вивчення.

Створення колекційної ділянки лікарських рослин на території екологічного центру дозволяє випробовувати методи раціонального збору рослин радіопротекторної та антиоксидантної дії на прикладі *Altaea officinalis* L., *Valeriana exaltata* L., *Achillea submillefolium* L., *Echinacea purpurea*, *Hepericum perforatum* L., *Melissa officinalis* L., *Calendula officinalis* L., *Inula helenium* L., *Rheum palmatum* L., *Chamomilla recutita* L., *Salvia officinalis* L. У вересні 2007 року юннатами центру було зібрано насіння *Saponaria officinalis* L., *Oenothera bienis* L., *Plantago major* L. [1]. Тепер першочерговим завданням визначено вивчення біологічних особливостей і агротехніки вирощування цих рослин і висадження їх на ділянку.

Юні друзі природи також можуть допомогти ранньо-квітучим рослинам у природних умовах – проліскам, крокусам, підсніжникам. Їх можна культивувати – вирощувати в палісадниках, на міських клумбах, біля шкіл і навіть займатись питаннями їх репатріації (згідно науково обґрунтованих і затверджених програм) у природні умови (наприклад, *Scilla siberica* Haw., *Galanthus nivalis* L., *Phaenion tenuifolia* L., *Tulipa quercetorum* Klok. et Zoz та ін.) [1,4].

Досвід інтродукції деяких першоцвітів (*Scilla siberica*, *Crocus reticulatus* Steven ex Adam, *Galanthus nivalis*) в культурі ОблЕНЦум [1] доводить доцільність дотримання ряду рекомендацій при вирощуванні цих рослин, які наводимо. Потрібно зібрати насіння рослин (дозрівають в кінці весни) і на початок червня або на зиму висівати у ґрунт. Наступного року сіянці висаджувати на постійне місце – клумбу, квітник, де вони через декілька років починають квітнути. Цибулини слід висаджувати у відкритий ґрунт в першій декаді вересня. Глибина посадки 3-5 см, в залежності від діаметру цибулини. Рекомендовано висаджувати цибулини разом із пластмасовою банкою без дна, тоді посадковий матеріал не травмується. Кращим субстратом для указаних першоцвітів є легка, добре дренована земля. Якщо в ній багато глини, то перед посадкою цибулин потрібно внести перегній і пісок. При посадці між цибулинами слід залишати відстань 3-7 см, що дозволить в подальшому пересаджувати їх 1 раз в 4-5 років. У середині грудня місце посадки покривати 3-5 см шаром листя, торфу. Цей покрив зняти в третій декаді

лютого. Один раз в декілька років цибулини слід викопувати (в травні). Зберігати їх потрібно в прохолодному місці, після чого розділити гнізда, відокремити дочірні цибулини від материнських потрібно орієнтовно за тиждень до висаджування. У разі підсихання ґрунту за умов сухої весни, доцільно культивованим рослинам забезпечувати помірний режим зволоження. За умов дотримання оптимальних для рослин режимів культивування (підсніжники і проліски) зацвітають у п'яти-шестирічному віці. В середині квітня, коли плоди цих рослин упадуть на землю, їх притрушують перегноєм [2,3].

З кожним роком асортимент квітково-декоративних, лікарських та ін. трав'янистих рослин на навчально-дослідних земельних ділянках та в оранжерей облЕНЦум поповнюється надходженнями із інших наукових, науково-дослідних установ Полтавської області та України.

Таким чином, розширення екологічного світогляду школярів в облЕНЦум здійснюється різними шляхами, в тому числі й залученням їх до практичної діяльності: вирощування рослин та догляду за ними, наукове дослідництво, виготовлення флористичних композицій, поробок, застосування в дизайні інтер'єрів та ін.

Пріоритетними напрямками ботанічної еколого-освітньої діяльності облЕНЦум є:

- розширення колекції рослин відкритого та закритого ґрунту;

- дослідження еколого-біологічних особливостей в природі та культурі;

- сприяння поширенню цінних видів інтродуцентів в умовах міста;

- збереження генофонду рідкісних рослин в культурі;

- використання рослин для реалізації завдань позашкільної екологічної освіти (при організації роботи гуртків: "Квітникарі – аранжувальники", "Знавці лікарських рослин", "Мініфлористика", "Фітодизайн з основами художньої майстерності" та ін.);

- створення колекційних ділянок (першоцвітів, лікарських, олійних та ін.);

- створення ділянок природної флори: степових, лісових тощо.

Для здійснення такої діяльності в навчальному закладі є всі можливості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байрак О.М., Стецюк Н.О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини.-Полтава: Верстка, 2005.-248с.
2. Баканова В.В. Цветочно-декоративные многолетники открытого грунта.-К.: Наукова думка, 1984.-155с.
3. Борейко В.Е. Грищенко В.Н. Спутник юного защитника природы. Серия: Охрана дикой природы.-К.- 1999.- Вып.13.-304с.
4. Мельник В.И. Охрана редких видов растений ex situ // Интродукция и акклиматизация растений.-1991.-Вып.15.- С.14-46.

Надійшла 27.03.2008р.

А. А. Мокляк

Роль растений в формировании экологического мировоззрения детей (из опыта Полтавского облЭНЦум)

В статье приводится опыт работы Полтавского областного эколого-натуралистического центра ученической молодежи относительно формирования экологического мировоззрения учеников. Оговаривается роль растений в этом процессе. Указываются направления эколого-просветительской работы в внешкольном учебном заведении относительно культивирования, использования и интродукции некоторых групп растений.

Ключевые слова: Полтавский областной эколого-натуралистический центр ученической молодежи, экологическое мировоззрение, экологическое образование и воспитание, растения, группы растений, интродукция

A. A. Moklyak

Role of plants in forming ecological world view children (from experience of Poltava region ecologically-naturalistic centre of pupils' youth)

In article it is described an experience of the Poltava region ecologically-naturalistic centre of pupils' youth concerning the forming of ecological outlook of the pupils. It is specified the role of plants in this process. Is pointed to the directions of ecologically-enlightenment activity in a nonschool educational institution concerning the cultivation, use and introduction of some plant groups.

Key words: ecological outlook, ecological education, plants, introduction

Відомості про авторів:

Мокляк А.О., відвідувач відділом екології та охорони природи Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Адреса для листування:

Мокляк Аліна Олексіївна, 36003, м.Полтава, пр.Госпітальний, 10. Тел.: 8 (05322) 74124, 8 (066) 9395344.

E-mail: ekocentrpl@mail.ru.